

WIOLETA DANILEWICZ
UNIwersytet w Białymstoku

KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI DO KOMUNIKACJI MIĘDZYKULTUROWEJ W ŚWIETLE REGIONALNYCH I RODZINNYCH WYJAZDÓW MIGRACYJNYCH

Masowe przemieszczenia zagraniczne są udziałem Polaków od XIX wieku, ale tradycje migracyjne były kształtowane znacznie dłużej. Spowodowały one, wraz z czynnikami powodującymi wyjazdy Polaków za granicę po akcesji do Unii Europejskiej, że Polska należy do krajów o wysokim wskaźniku migracyjnym.

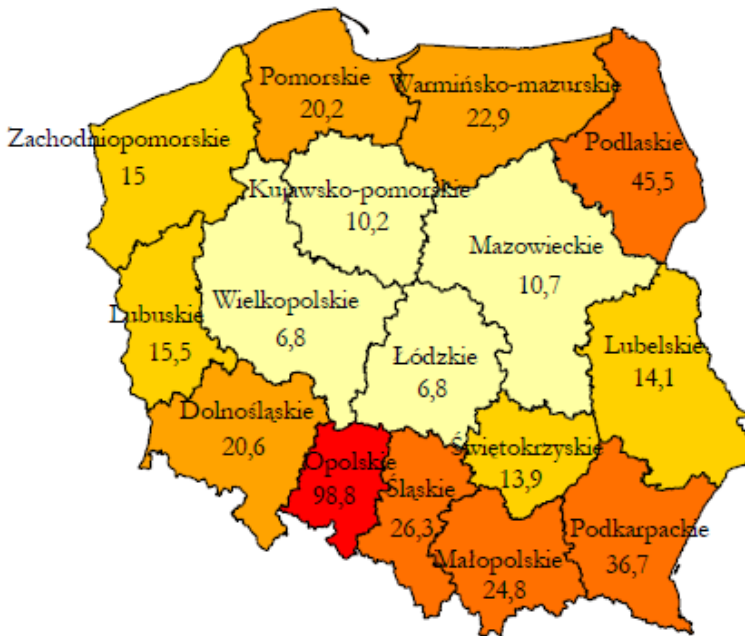
Prezentowane badania prowadzone były w województwie podlaskim, czyli na obszarze Polski, w którym w przeszłości przemieszczenia zagraniczne stanowiły charakterystyczny element tej społeczności. Kształtowanie się tradycji migracyjnych tego regionu, zwłaszcza Podlasia, wynika z powiązanych ze sobą czynników historycznych, gospodarczych, społecznych. Już w średniowieczu można było zaobserwować pogłębiające się różnice między Podlasiem a innymi regionami kraju, głównie po lewej stronie Wisły, gdzie rozwój procesów urbanizacyjnych oraz gospodarczych był zdecydowanie bardziej zaawansowany. Na Podlasiu dominowało rolnictwo oparte na małych, często rodzinnych gospodarstwach, słabo rozwijała się gospodarka oparta na rzemiośle i handlu [Hirszfeld, Kaczmarczyk 2000: 5]. Tereny Podlasia ominęła również rewolucja przemysłowa, głównie ze względu na brak surowców naturalnych, a także z powodu zacofanej infrastruktury kolejowej i peryferyjności w stosunku do regionów lepiej rozwiniętych. Okres zaborów nie wpłynął na rozwój regionu, ponieważ Podlasie, znajdujące się w zaborze rosyjskim, w bezpośredniej bliskości Prus, właśnie z racji swej zaściankowości miało znaczenie marginalne i w interesie zaborcy nie leżała zmiana tego stanu [ibidem].

Po odzyskaniu niepodległości Polska była w na tyle złej kondycji ekonomicznej, że nie mogła sobie pozwolić na wsparcie terenów zacofanych. Dwudziestolecie międzywojenne na Podlasiu cechowała więc stagnacja gospodarcza i rosnące bezrobocie. Czasy PRL-u nie zmieniły wizerunku Podlasia oraz poziomu jego uprzemysłowienia i urbanizacji. Nawet transformacja ustrojowa

w 1989 roku nie wpłynęła na rozwój regionu, który w dalszym ciągu jest nazywany Polską „B”. Obecnie województwo podlaskie, powstałe w 1999 roku z połączenia województw łomżyńskiego, suwalskiego i białostockiego, jest jednym ze słabiej uprzemysłowionych regionów Polski.

Wielu mieszkańców Podlasia (i szerzej – obecnego województwa podlaskiego) decydowało się na wyjazd poza granice regionu, w tym z powodu braku perspektyw rozwojowych. O intensywności wyjazdów z tego regionu świadczą dane zawarte na mapie 1.

Mapa 1. Liczba emigrantów na 1000 mieszkańców w 2002 roku w województwach w Polsce

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2002, za: [Grabowska-Lusińska, Okólski 2008].

Egzemplifikacją wpływu migracji na losy regionu i jego mieszkańców są Mońki, które w drugiej połowie XX wieku stały się jednym z najbardziej charakterystycznych miast pod względem tradycji migracyjnych w Polsce¹. Halina

¹ W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych migracje zagraniczne z tego rejonu podjęło 40% ogółu migrantów z Polski, za: [Jaźwińska 2001: 107].

Gnatowska, na podstawie badań przeprowadzonych w Mońkach w 1988 roku, zauważyła, że wyjazdy tamtejszej społeczności wywierają „znaczny wpływ na obyczaje, sposób życia, system wartości, stosunek do kraju i własnej miejscowości” [Cieślińska 1994: 120]. W regionie tym ukształtowała się „kultura migracji”, która oznacza zmiany w systemie wartości i zmiany kulturowe w społecznościach z długą historią migracji i dużym odpływem ludności².

Nieobecni migranci są zawsze obecni (*absent migrants are always present*) stwierdzili Douglas Massey i William Kandel³, badając wpływ migracji na społeczeństwo meksykańskie. Taki wniosek można odnieść także do społeczeństwa polskiego [cyt. za: Iglicka 2013], zwłaszcza w obliczu wielowiekowej historii migracyjnej. Kulturę migracji można traktować jako:

- „przekaz informacji, dóbr, technologii, innowacji, wartości i symboli pomiędzy krajem wysyłającym a krajem przyjmującym w wyniku czego na szczyblu społeczności lokalnych regionów wysyłających powstaje konglomerat kulturowy różny od kultury kraju wysyłającego i różny od kultury kraju przyjmującego” [Erik 2008: 1504];
- zespół norm, wartości i poglądów dotyczących zjawiska mobilności i nie mobilności istniejący w danej społeczności; ma on wpływ na status społeczny migrantów i nie migrantów oraz na percepcję migracji;
- dostosowywanie życia w kraju wysyłającym do „nieobecnych”; dotyczy to rodziny, gospodarstwa domowego, różnego rodzaju lokalnych stowarzyszeń, a w rezultacie - społeczności lokalnej regionu wysyłającego.

Te wzajemne relacje opierają się między innymi na transferach społecznych, czyli przekazach idei, praktyk, sposobie identyfikacji, które przepływają z kraju przyjmującego do kraju pochodzenia migrantów. Taki przekaz może oddziaływać na relacje rodzinne, wpływać na zmianę ról społecznych według płci (*gender roles*), identyfikację klasową oraz religijną. Może mieć również fundamentalny wpływ na udział społeczeństwa w życiu publicznym zarówno w sferze politycznej, jak i ekonomicznej i społecznej i religijnej [Iglicka 2013]. Przekaz społeczny (*social remittance*) pełni istotną rolę w kształtowaniu się tradycji migracyjnej danego regionu oraz w zrozumieniu wpływu migracji na życie tych, którzy na emigrację się nie zdecydowali⁴.

Dotychczasowe tradycje migracyjne stały się jednym z kryterium celowego doboru miejscowości, w których prowadzono prezentowane badania. Założono, że za granicą zostały utworzone sieci zróżnicowanych powiązań rodzin-

² Szerzej: [Romaniszyn 1999].

³ http://essays.ssrc.org/remittances_anthology/wp-content/uploads/2009/08/Topic_8_Durand_etal.pdf [5.02.2013].

⁴ www.diis.dk/sw15862.asp [5.02.2013].

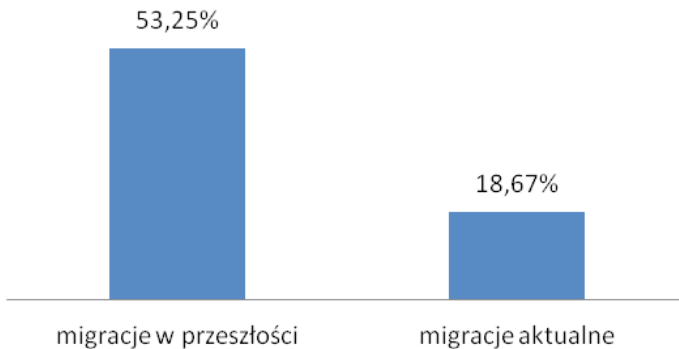
nych, koleżeńskich, sąsiedzkich, które pozwalały migrantom funkcjonować w nowych warunkach oraz utrzymywać kontakt z miejscem pochodzenia. Sieci składające się z osób, które mają doświadczenia migracyjne – były lub przebywają w kraju docelowym poprzez przekaz społeczny przenoszą na grunt domowy opinie, postawy, sądy dotyczące świata poza granicami Polski. „Niemigranci” poznają ten świat w sposób pośredni.

Migracje zagraniczne w biografii rodzin podlaskich

W badanej, prawie tysięcznej grupie, występują dwa typy rodzin ze względu na ich doświadczenia migracyjne. Pierwsza, zdecydowanie większa grupa (514) obejmuje te osoby, w których historii rodzinnej miała miejsce migracja zagraniczna. Takich doświadczeń nie wskazało 395 osób. W związku z bogatą tradycją migracyjną regionu, informacje te nie są zaskakujące. Potwierdzają je dane zawarte na wykresie 1, wyraźnie ukazujące także różnice w mobilności mieszkańców regionu w przeszłości oraz obecnie.

Wykres 1

Migracje członków rodzin w okresie przedakcesyjnym i poakcesyjnym [%]

W przeszłości ponad połowę badanych rodzin stanowiły te z doświadczeniami migracyjnymi. Obecnie niespełna 19% doświadcza rozłąki (wykres 1). Takie wyniki badań bardzo wyraźnie ukazują cechę charakteryzującą migracje poakcesyjne, na którą zwracają uwagę między innymi Izabela Grabowska-Lusińska i Marek Okólski [2008: 88] pisząc: „Jest znamienne, że szczególnie silny spadek udziału w migracjach w okresie poakcesyjnym odnotowały cztery

z sześciu czołowych przed akcesją województw: małopolskie, lubelskie, podlaskie i opolskie, łącznie z 40% do 24%. Województwa te są znane z bogatych sieci migracyjnych, ukształtowanych na ogół kilkadziesiąt lat przed akcesją. Natomiast bardzo znaczny wzrost udziału wystąpił w przypadku regionów, które wcześniej były najpoważniej niedoreprezentowane – w kujawsko-pomorskim, mazowieckim, śląskim, łódzkim i wielkopolskim (łącznie z 19% do 33%). Poza Śląskiem, nie należą one do zasobnych w sieci migracyjne. Można by zatem sformułować tezę, że z wejściem Polski do UE był związany spadek znaczenia sieci w generowaniu odpływu ludności za granicę. Do głosu doszły czynniki innej natury, prawdopodobnie w dużym stopniu popytowe”.

Region województwa podlaskiego należał w przeszłości do jednego z najsilniejszych obszarów wysyłających. Bardzo wyraźna różnica dotycząca migracji z tego rejonu w przeszłości i obecnie wskazuje, że wyjazdy są znacznie rzadsze niż w latach przedakcesyjnych. Wskazuje też, że mieszkańcy tego regionu nadal migrują, choć w stopniu podobnym do innych regionów Polski.

Analiza danych dotycząca specyfiki migracji z badanego regionu w przeszłości i obecnie wskazuje także na wyraźne różnice dotyczące wyjeżdżających osób. W przeszłości migrowały starsze pokolenia, czyli głównie dziadkowie i pradiadkowie badanej młodzieży oraz – rzadziej – ich rodzice i krewni. Obecnie najczęściej wyjeżdża rodzeństwo oraz krewni. Dane te świadczą o zmianie pokoleniowej migrantów i potwierdzają kolejną ogólnopolską cechę migracji z Polski. Paweł Kaczmarczyk [2008: 35], opierając się na danych BAEL, wskazuje, że najnowsze wyjazdy zagraniczne z Polski to przede wszystkim domena ludzi młodych, często bardzo młodych, dopiero wchodzących na polski rynek pracy.

Dominują wyjazdy osób młodych w kierunku „nowych krajów migracyjnych”, przy utrzymującej się migracji w „starych krajach migracyjnych”, głównie do Niemiec. Ci, którzy wyjechali przed akcesją Polski do Unii Europejskiej bądź do krajów pozaeuropejskich, zwykle pozostają w dotychczasowym miejscu migracji, która ma charakter ekonomiczny. Młodszy, lepiej wykształceni wyjeżdżają w celach zarobkowych, ale – coraz częściej – edukacyjnych, co zapewne wyjaśnia aktualną dominację wyjeżdżających ludzi młodych.

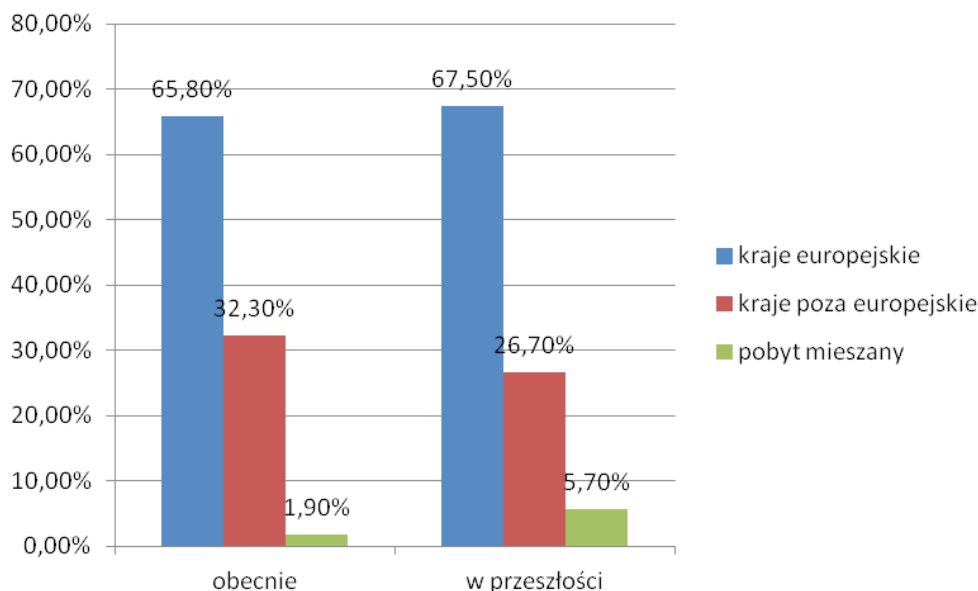
Zważywszy na zdecydowanie małą grupę rodzin obecnie rozłączonych (19% z ogółu badanych) w porównaniu z ponad 50% grupą rodzin rozłączonych w przeszłości, wskaźnik kontynuowania migracji w rodzinach jest bardzo wysoki – na 172 rodziny z aktualnymi migracjami – 149 je kontynuuje. W rodzinach tych ukształtowała się więc specyficzna strategia migracyjna opierająca się na traktowaniu migracji jako trwałego elementu ich życia. W niektórych

z nich wyjeżdżają reprezentanci kilku pokoleń migrantów, na przykład pradiadek, dziadek, tata, kuzyn, ciocia, siostra, brat cioteczny.

W poszukiwaniu przyczyn utrzymującej się w niektórych rodzinach, środowiskach lokalnych bądź regionach sieci migracyjnej należy zwrócić uwagę na fakt, że istnienie kolejnych fal migracji wynika bezpośrednio z istnienia poprzednich. Wyjaśnia to Teoria Skumulowanej Przyczynowości, w świetle której każda kolejna migracja wynika z istnienia zależności sieci społecznych, a nie indywidualnych. Jedna migracja staje się przyczyną następnej, gdyż fale migracji zmieniają obszary, z których wypływają. Przyczynowość jest skumulowana w takim sensie, że każdy akt migracji zmienia kontekst społeczny, w którym podejmowane są kolejne decyzje o migracji, czyniąc dodatkowy ruch bardziej prawdopodobnym. Prawdopodobieństwo to ma także związek z posiadaniem sieci społecznych – migracyjnych sieci powiązań. Definiuje się je jako „ustrukturyzowany zbiór relacji społecznych między jednostkami [Gurak, Cases 1992: 152]. Sieci społeczne w odniesieniu do migrantów stanowią sieci migracyjne (*migration networks*). Jest to zbiór takich powiązań, które łączą między sobą migrantów, byłych migrantów i niemigrantów zarówno w kraju pochodzenia, jak i w kraju przeznaczenia poprzez więzy pokrewieństwa, przyjaźni, wspólną ojczyznę. Koncepcja sieci migracyjnej i łańcucha migracyjnego wyjaśnia powody wyjazdów do konkretnego kraju. Wyjaśnia też drogę powstawania wzoru migracji w obrębie jednego gospodarstwa domowego oraz jego utrwalania poprzez kolejne migracje (z czasem rozszerzany również na inne gospodarstwa). Wskazuje, że w przypadku osób objętych siecią, migracja staje się bardziej normą niż wyjątkiem [Hooghe i in. 2008: 476-505]; sposobem na życie, zwłaszcza jeśli nie potrafią odnaleźć się w realiach kraju wysyłającego⁵.

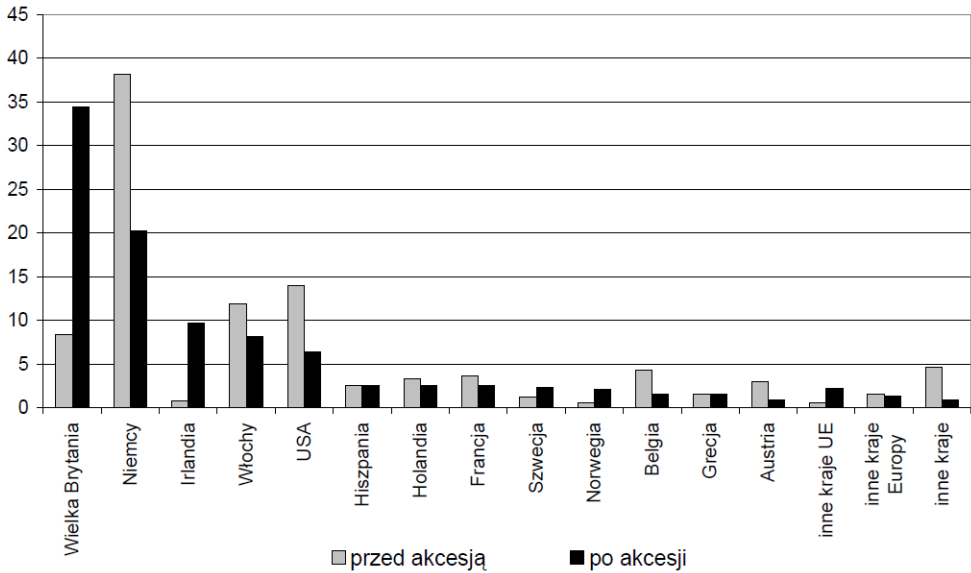
⁵ Określenie „sieci powiązań migracyjnych” (*migration network*) pojawiło się jako wynik badań Douglasa Massey’a wraz z zespołem, choć ich rolę doceniano znacznie wcześniej (na przykład w pracy W. Thomasa i F. Znanieckiego). Definiuje się je jako „zbiór powiązań interpersonalnych, które łączą migrantów, byłych migrantów, nie migrantów w kraju pochodzenia i w krajach docelowych za pomocą więzi społecznych”.

Wykres 2
Miejsce pobytu migrantów w przeszłości i obecnie [%]

Analizując dane zawarte na wykresie 2, pewne zdziwienie może budzić podobny wskaźnik wyjeżdżających do krajów kontynentalnych i pozakontynentalnych w przeszłości i obecnie. Tym bardziej, że obecnie liczba wyjeżdżających z Polski do Stanów Zjednoczonych (głównego kierunku wyjazdów poza Europę) jest zdecydowanie niższa niż do krajów europejskich. Jednak jakościowa analiza danych wskazuje, że podobny i utrzymujący się wskaźnik wyjazdów w przeszłości i obecnie wynika między innymi z utrzymywania się tradycji migracyjnej w rodzinach. Ponieważ z terenu objętego badaniami w przeszłości wyjeżdżano głównie do USA, wiele rodzin kontynuuje obrany kierunek migracji. Jedna trzecia aktualnych migrantów przebywających na tym kontynencie jest dowodem utrzymującej się tradycji migracyjnej, która przejawia się w migracyjnych wyjazdach poszczególnych osób z rodziny na przestrzeni długiego czasu (na przykład kilku pokoleń). Być może przyczyna tkwi także w długotrwałym czasie migracji, charakteryzującym migrację do USA.

Wykres 3
Główne kraje docelowe migracji z Polski

Źródło: [Grabowska-Lusińska, Okólski 2008].

Główne kraje migracji docelowej w okresie przed akcesją i po akcesji przedstawiono na wykresie 3.

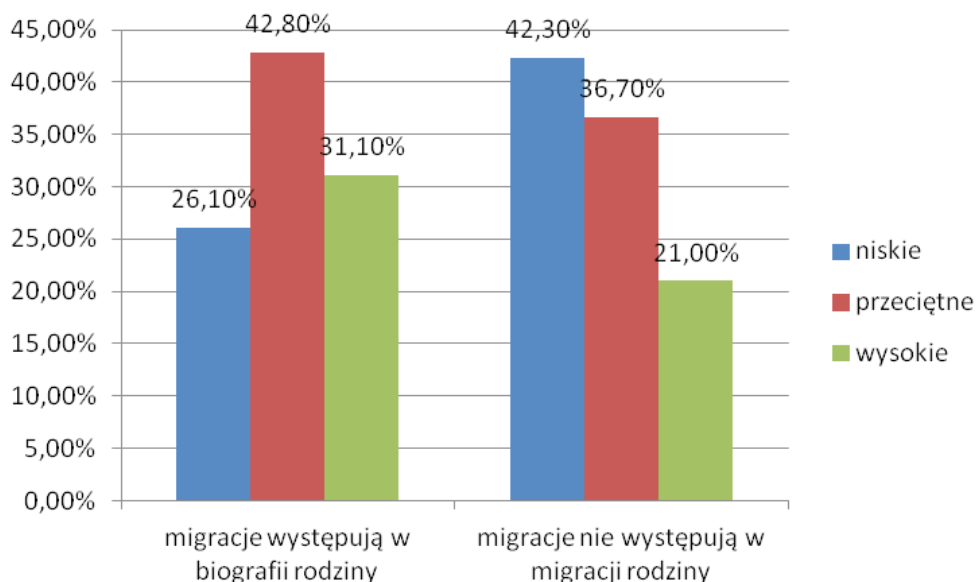
Kompetencje do komunikacji międzykulturowej a migracje zagraniczne

W badaniach założono, że na kształtowanie się kompetencji do komunikacji międzykulturowej może wywierać wpływ czas historyczny migracji i wynikający z niego jej charakter – przedakcesyjny (długotrwały) i poakcesyjny (w dużym stopniu okresowy, cyrkulacyjny).

Wykres 4

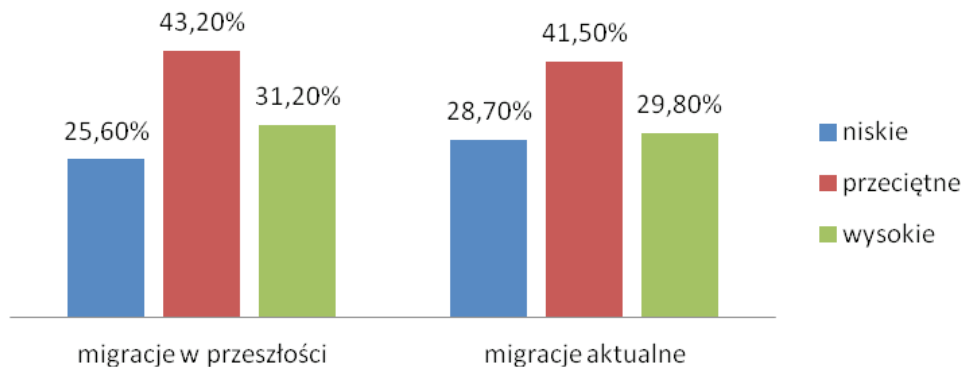
Kompetencje do komunikacji międzykulturowej a występowanie migracji zagranicznych w rodzinie [%]

Zaprezentowane wyniki badań wskazują, że jeśli migracje zagraniczne występowały bądź występują w historii rodziny, poziom kompetencji do komunikacji międzykulturowej jest wyższy (31,1%) niż w rodzinach, w których przemieszczenia nigdy nie występowały (21%). Jeszcze większe różnice dostrzega się w przypadku niskich kompetencji. Jeśli migracje nie występowały w rodzinie, poziom niskich kompetencji do komunikacji międzykulturowej jest prawie dwukrotnie wyższy (42,3%) niż w przypadku rodzinnych doświadczeń migracyjnych (26,1%), (wykres 4). Zakładam, że różnice te wynikają między innymi z rodzinnego przekazu społecznego, który spowodował większe otwarcie młodych ludzi na „zewnątrzny” świat.

Wykres 5

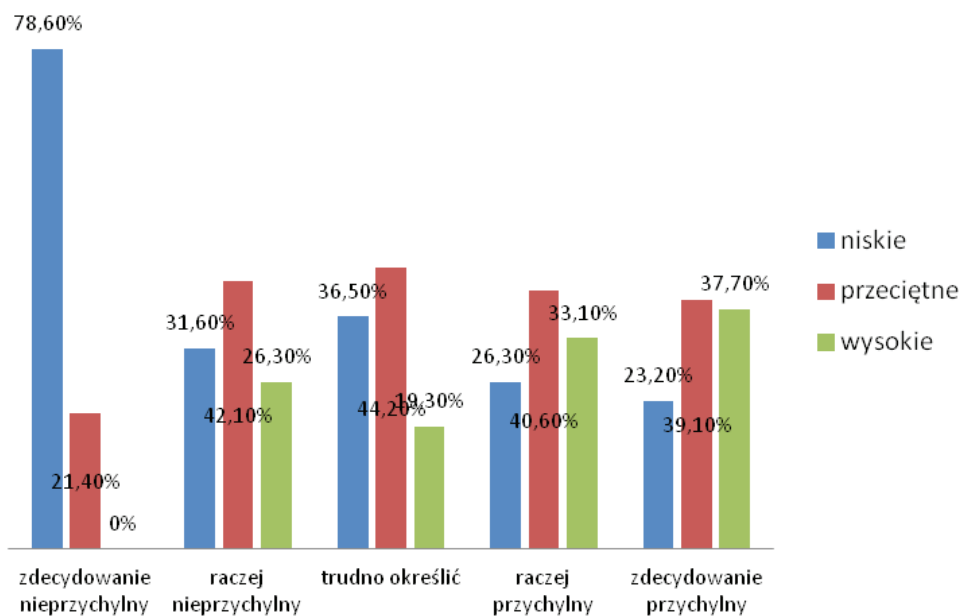
Poziom kompetencji do edukacji międzykulturowej a występowanie migracji w rodzinach badanej młodzieży [%]

Zaprezentowane dane (wykres 5) nie ukazują wyraźnych różnic pomiędzy poziomem kompetencji do komunikacji międzykulturowej a czasem występowania migracji w rodzinach. Uwagę jednak zwraca fakt, że niskie kompetencje rzadziej występują w rodzinach, w których za granice wyjeżdżano w przeszłości. W tych rodzinach wysokie kompetencje są nieznacznie wyższe. Być może przyczyny takiego związku należy dostrzec w grupie osób wyjeżdżających w przeszłości oraz w specyfice poprzednich migracji. Częściej wyjeżdżali najbliżsi członkowie rodziny oraz byli oni dłużej nieobecni. Zakładam, że długotrwały przekaz osób znaczących w życiu młodych ludzi mógł spowodować wyższy poziom kompetencji w omawianej sferze relacji międzyludzkich. Być może fakt otrzymywanych informacji w dzieciństwie badanej młodzieży, także ma znaczenie. Brak możliwości filtrowania przez inne niż rodzinne przekazy przyczynił się do większej otwartości na innych. Świadczy o tym zestawienie danych dotyczących postrzegania cudzoziemców przez migrantów z rodziny.

Wykres 6

Stosunek migrantów z rodziny wobec cudzoziemców a poziom kompetencji do komunikacji międzykulturowej [%]

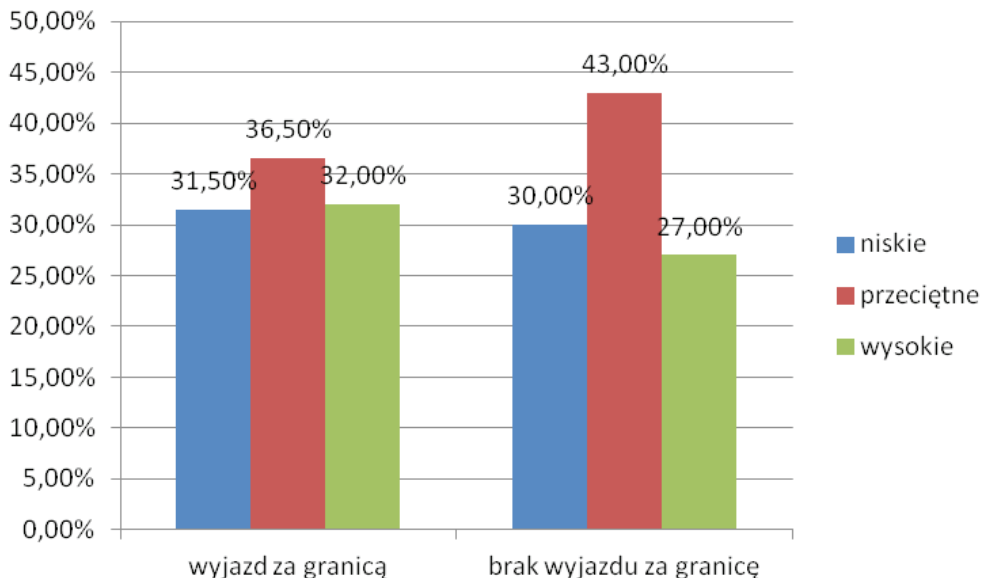

Występuje wyraźny związek pomiędzy stosunkiem migrantów wywodzących się z rodzin badanej młodzieży a poziomem jej kompetencji do komunikacji międzykulturowej (wykres 6). Jeśli stosunek migrantów wobec cudzoziemców jest przychylny, niski poziom kompetencji do komunikacji międzykulturowej jest najniższy. W tej grupie wysoki poziom kompetencji wynosi prawie 38% i jest najwyższy w porównaniu z innymi przedziałami. Jeśli stosunek migrantów wobec cudzoziemców jest zdecydowanie nieprzychylny, wysoki poziom kompetencji w ogóle nie występuje, a przeciętny jest na najniższym poziomie w porównaniu z innymi przedziałami. Tak więc, im bardziej przychylny stosunek wobec cudzoziemców przejawiają osoby z bliskiego kręgu znajomych, tym wyższy poziom kompetencji do komunikacji międzykulturowej.

Interesujące, i jednak trochę zaskakujące, są dane dotyczące wyjazdów za granicę badanej młodzieży i ich poziom kompetencji do komunikacji międzykulturowej

Wykres 7

Kompetencje do komunikacji międzykulturowej a indywidualne migracje młodzieży [%]

Dane wskazują na małą różnicę (około pięciu punktów procentowych) pomiędzy poziomem kompetencji do komunikacji międzykulturowej a pobytem za granicą (wykres 7). Przypuszczam, że przyczyna tkwi w dostępności zróżnicowanych źródeł do kształtowania kompetencji do komunikacji międzykulturowej niż własne doświadczenia migracyjne. Tym bardziej, że dla większości wyjeżdżających młodych ludzi wyjazdy miały charakter okazjonalny, krótkotrwały.

* * *

Zaprezentowane, cząstkowe wyniki badań dotyczące kompetencji do komunikacji międzykulturowej zrealizowane zostały północno-wschodniej w Polsce, głównie na Podlasiu. Region ten celowo został wybrany, gdyż założono, że bogate, wielowiekowe tradycje migracyjne mieszkańców mogą być czynnikiem budującym kompetencje do komunikacji międzykulturowej. Założenie to zostało częściowo potwierdzone. Jeśli migracje występują w biografii rodziny, poziom kompetencji do komunikacji międzykulturowej młodych ludzi jest wyższy niż w sytuacji braku doświadczeń migracyjnych. Ponadto, jeśli migracje występowały w rodzinie w przeszłości, kompetencje do komunikacji między-

dzykulturowej są większe niż u młodzieży pochodzącej z rodzin „niemigracyjnych”. Przekaz osób znaczących, bo one w przeszłości najczęściej wyjeżdżały, ma większe znaczenie niż aktualne wyjazdy migracyjne – rodzeństwa lub kuzynów. Wysoka jest więc rola „pamięci rodziny”. Jest ona silniejsza niż bezpośredni kontakt badanej młodzieży z zagranicą. Jeśli badane osoby wyjeżdżały za granicę, kompetencje do komunikacji międzykulturowej są nieznacznie wyższe w porównaniu z kompetencjami osób niewyjeżdżających. Prawdopodobnie więc kompetencje do komunikacji kształtują inne czynniki, w tym wymienione doświadczenia migracyjne rodzin, zwłaszcza w przeszłości.

Bibliografia

- Cieślińska B. (1994), *Składniki prestiżu w małym mieście*, [w:] T. Popławski (red.), *Miasta na uboczu. Przyczynek do socjologii peryferii*, Białystok
- Erik, T. (2008), *The Influence of Migration on Origin Communities: Insights from Polish Migrations to the West*, „Europe-Asia Studies” t. 60, nr 9
- Grabowska-Lusińska I., Okólski M. *Migracja z Polski po 1 maja 2004 r. i jej intensywność i kierunki geograficzne oraz alokacja migrantów na rynkach pracy krajów Unii Europejskiej*, CMR Working Papers, nr 33/(91). Warszawa 2008
- Gurak D.T., Cases, F. (1992), *Migration networks and the shaping of migratory systems*, [w:] M. Kritz, L. Lim, H. Zlotnik (red.). *International Migration Systems*
- Hirsfeld Z., Kaczmarczyk P. (2000), *Współczesne migracje zagraniczne ludności Podlasia*, Warszawa
- Hooghe M. i in, (2008), *Migration to European Countries: A Structural Explanation of Patterns, 1980-2004(1)*, „The International Migration Review” nr 42(2)
- Iglicka K. (red.), *Poakcesyjne migracje powrotne Polaków: geneza, przyczyny i konsekwencje*, Warszawa 2010
- Jaźwińska E. Okólski M. (red.), (2001), *Ludzie na huśtawce. Migracje między peryferiami Polski i Zachodu*, Warszawa 2001
- Kaczmarczyk P. (red.), (2008), *Współczesne migracje zagraniczne Polaków. Aspekty lokalne i regionalne*, Warszawa
- Romaniszyn K. (1999), *Kulturowe implikacje współczesnych migracji międzynarodowych. Zarys problematyki na przykładzie Polski*, „Studia Polonijne” nr 20

Strony internetowe:

- http://essays.ssrc.org/remittances_anthology/wp-content/uploads/2009/08/Topic_8_Durand_etal.pdf [5.02.13]
- <http://www.rpo.gov.pl/pliki/12900036790.pdf> [12.01.2013]
- www.diiis.dk/sw15862.asp [5.02.2013]

SUMMARY**The development of competencies for intercultural communication
in the light of regional and family migrations**

Partial results of the research on intercultural communication competence were achieved in the North-East Poland, mainly in Podlasie region. The region was chosen deliberately because it was assumed that the rich, centuries-old migration traditions of its population may be the factor that builds competence to intercultural communication. The assumption was partly confirmed: if migration occurs in the biography of the family, the level of intercultural communication competence of young people is higher than in the situation when there is no migration experience in the family. Furthermore, if migration occurred in the family in the past, intercultural communication competence of young people is higher than in the case of young people from “nonmigration” families. Oral tradition passed by significant members of the family who were usually migrating in the past is more important than the actual migration trips of siblings or cousins. Therefore the role of “family memory” is high and much stronger than direct contact of young people with foreign countries.

Keywords:

migration, migration tradition family, intercultural communication competence